

Hyvinvointialueiden sidosyksikköhankinnat (3/2026)

Tarkastusviraston kannanotot

Tarkastuksessa selvitettiin hyvinvointialueiden, HUS-yhtymän ja Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimialan sidosyksikköhankintojen lainmukaisuutta. Lisäksi selvitettiin, onko sidosyksiköiden omistajien tekemä sidosyksiköiden ohjaus ja valvonta järjestetty asianmukaisesti, ja onko sidosyksiköiden omistajien antama sidosyksiköitä koskeva talousraportointi asianmukaista.

Sidosyksiköihin kohdistuvan määräysvallan toteutumisessa tunnistettiin oikeudellisia riskejä

Hyvinvointialueet, Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä tekevät niihin sidosyksikköasemassa olevilta yhteisöiltä hankintoja ilman kilpailuttamista. Hankintoja voidaan tehdä kilpailuttamatta, kun omistajat käyttävät määräysvaltaa sidosyksikköyhteisöihin hankintasäännösten mukaisesti.

Yli neljäsosa hyvinvointialueiden sidosyksikkösuhteista perustuu enintään yhden prosentin omistussuuteen. Tarkastuksen perusteella osassa sidosyksikköyhteisöistä pienosakkaan asemassa olevilla hyvinvointialueilla oli vain vähäiset keinot käyttää määräysvaltaa yhteisöön. Hankintayksikön alhainen omistussuus sidosyksiköstään sekä vähäiset vaikuttamiskeinot sen hallintoelimissä voivat muodostaa oikeudellisen riskin hankintojen lainmukaisuudelle.

Ulosmyyntirajojen noudattamisessa ei havaittu olennaisia huomautettavaa

Sidosyksiköiden muille kuin omistajilleen kohdistuvan myynnin määrää on rajoitettu hankintasäännöksissä. Tarkastetuissa sidosyksikköyhtiöissä ei havaittu olennaisia poikkeamia hankintasäännösten mukaisista ulosmyyntirajoista.

Laissa ei edellytetä, että sidosyksikköyhtiöiden tilinpäätöksissä olisi raportoitava ulosmyynnin määrästä ja jakautumisesta omistajien välillä. Osa sidosyksikköyhtiöistä raportoi tilinpäätöksissään ulosmyyntiä koskevia tietoja vapaaehtoisesti. Ulosmyynnin määrän ja kohdentumisen vapaaehtoista raportointia sidosyksikköyhteisöjen tilinpäätöksissä voidaan pitää hyvänä käytäntönä läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja ulosmyyntirajojen noudattamisen valvonnan helpottamiseksi.

Sidosyksiköiden ohjauksessa ja valvonnassa on kehitettävää

Hyvinvointialueet voivat valvoa ja ohjata sidosyksikköyhteisöjä omistajaohjauksen, konsernivalvonnan ja sopimusohjauksen keinoin. Soveltuvat keinot riippuvat osin siitä, onko yhteisö tytäri-, osakkuus- vai muun yhteisön asemassa. Jos omistussuus on pieni, keinoja sidosyksikköyhteisöjen ohjaukseen on käytettävissä rajallisesti.

Tarkastuksessa havaittiin joillain hyvinvointialueilla kehittämistarpeita sidosyksikköyhtiöiden ohjauksessa ja valvonnassa. Yksittäisillä hyvinvointialueilla oli määritelty puutteellisesti konsernijohtoon kuuluvien toimivalta ja tehtävät. Kaksi hyvinvointialuetta ei ollut laatinut hyvinvointialuelain 49 §:n edellyttämää konserniohjetta vuosina 2023–2024, vaan laati ohjeet tarkastuksen aikana. Osalla hyvinvointialueista konserniohjeissa ei ollut hyvinvointialuelaissa edellytettyä sisältöä. Myös sopimusten hallinnan ja hankintojen ohjeistamisessa tunnistettiin tarkastuksessa kehittämistarpeita.

Sidosyksiköiden ohjauksen ja valvonnan toimeenpanossa tarkastusvirasto havaitsi kehittämistarpeita liittyen omistajien osallistumiseen sidosyksikköyhteisöjen toimielimiin, hankintasopimusten valvontaan sekä ostojen seurantaan kirjanpidossa.

Hyvinvointialueet ovat kehittäneet sidosyksiköihin kohdistuvaa ohjausta ja valvontaa hyvinvointialueiden toiminnan käynnistyttyä vuoden 2023 alusta, ja osin menettelytavat ovat yhä kehittämisen kohteena.

Hyvinvointialueiden talousraportointi oli puutteellista

Konserniin kuuluviin ja muihin sidosyksikköyhteisöihin liittyviä tietoja raportoidaan osana hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän lakisääteisiä tilinpäätöksiä ja toimintakertomuksia. Lisäksi hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän on säännösten mukaan ilmoitettava yhteisöjen omistus- ja äänivaltaosuuksista ja sidosyksikköasemasta Valtiokonttorin ylläpitämään tietokantaan.

Lakisääteisessä raportoinnissa havaittiin tarkastuksessa puutteita useilla hyvinvointialueilla. Sidosyksiköistä eri tietolähteissä raportoitujen tietojen oikeellisuudessa ja kattavuudessa oli useita virheitä ja puutteita. Kaksi hyvinvointialuetta ei ollut laatinut hyvinvointialuelain 118 §:ssä tarkoitettua konsernitilinpäätöstä ja yksi hyvinvointialue oli sisällyttänyt tilinpäätökseensä konsernitilinpäätöstä vastaavat tiedot lukuun ottamatta toimintakertomustietoja.

Hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän tarkastustoimijat ovat kohdistaneet niukasti laillisuustarkastusta sidosyksikköhankintoihin

Sidosyksikköhankintojen laillisuutta voivat tarkastaa hyvinvointialueen tai kunnan valvontajärjestelmään kuuluvat tarkastustoimijat harkintansa mukaan. Yksityiskohtaista hankintojen laillisuustarkastusta ei ole kuitenkaan säädetty minkään tarkastustoimijan tehtäväksi. Tarkastuskohteissa sidosyksikköhankintoihin ja -järjestelyihin oli vuosina 2023–2024 kohdistunut vain niukasti laillisuuden tarkastusta.

Tarkastusviraston suositukset:

1. Hyvinvointialueet varmistuvat siitä, että niillä on tosiasiallinen määräysvalta omistamiinsa sidosyksikköyhteisöihin sidosyksikköhankintojen laillisuuden varmistamiseksi.
2. Hyvinvointialueet varmistavat tarvittaessa, että niiden konsernijohtoon toimivalta ja tehtävänjako on määritelty ja konserniohjeet on laadittu hyvinvointialueissa säädetyllä tavalla.
3. Hyvinvointialueet, HUS-yhtymä ja Helsingin kaupunki kiinnittävät huomiota tilinpäätöksissä raportoitavien sekä Valtiokonttorille toimitettavien tietojen oikeellisuuteen ja riittävyyteen.